

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage

Den Haag, 12 oktober 2026

Ons kenmerk : ACM/UIT/1124310
Onderwerp : ACM/25/197310 Aanbieding van de Agro-Nutri Monitor 2026 - Bevindingen WSER en ACM

Geachte Minister Van Essen,

Namens de Autoriteit Consument & Markt (hierna: ACM) bied ik u de “Agro-Nutri Monitor 2026” aan (hierna: vijfde Monitor).

In 2019 is de ACM gestart met een jaarlijkse marktstudie naar prijsvorming en verduurzaming in de land- en tuinbouw in Nederland (Agro-Nutri Monitor) op verzoek van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (hierna: het ministerie). Dit in het kader van de doelstelling van het ministerie dat de Nederlandse landbouw in 2030 duurzamer en toekomstbestendiger is.¹

De transitie naar een duurzame landbouw vormt een belangrijke randvoorwaarde voor het behalen van de nationale en Europese duurzaamheidsdoelstellingen voor 2030 en vraagt om een integrale benadering van klimaat-, natuur-, water- en voedselbeleid. Deze transitie slaagt alleen als ook het verdienvermogen van boeren en tuinders op orde is. Een belangrijke randvoorwaarde hiervoor is dat primaire producenten (gemiddeld gezien) een (meer dan) kostendekkende meerprijs ontvangen voor producten met een duurzaamheidskeurmerk.

Het ministerie heeft reeds verschillende beleidsmaatregelen getroffen om verduurzaming van de landbouw te bevorderen, bijvoorbeeld door het geven van subsidies aan primaire producenten en het versterken van ketensamenwerking. De ACM constateert dat deze stappen naar verwachting ontoereikend zullen zijn om de duurzaamheidsdoelstellingen voor 2030 te behalen. De ACM roept daarom het ministerie op om de volgende aanbevelingen zo snel mogelijk te implementeren om deze doelstellingen alsnog te kunnen behalen:

- Bevorder de binnenlandse vraag naar producten met een duurzaamheidskeurmerk
- Stimuleer de afzet en winstgevendheid van de export van producten met een Nederlands duurzaamheidskeurmerk.

De ACM licht deze aanbevelingen toe in hoofdstuk 2, na de beschrijving van de belangrijkste bevindingen van de vijfde Monitor in hoofdstuk 1.

¹ Belangrijke doelen zijn toename van het biologische landbouwareaal van ongeveer 5 procent in 2025 naar 15 procent in 2030, verduurzaming van het beheer van landbouwbodems, vermindering van stikstof- en broeikasgasemissies, minder afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen, en verbetering van biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Verder: dierwaardige veehouderij in 2040.

Deze vijfde Monitor is de laatste Agro-Nutri Monitor. In overleg met het ministerie is besloten dat het geen meerwaarde biedt om nog een jaar de agro-nutri markten te monitoren. De problematiek is duidelijk. Graag bespreek ik de belangrijkste bevindingen van deze laatste Monitor. Ik verwijs u naar bijlage 1 van deze brief voor het hoofd- en achtergrondrapport van Wageningen Social & Economic Research waarin de uitgebreide resultaten van de vijfde Monitor zijn beschreven.

2 Belangrijkste bevindingen vijfde monitor

Uit de vijfde Monitor komt wederom het beeld naar voren dat het verkrijgen van een (meer dan) kostendekkende meerprijs voor aantoonbare duurzaamheidsinspanningen van de primaire producent geen vanzelfsprekendheid is. Voor veel boeren zijn in 2024 de meerkosten van verduurzaming groter dan de meerprijs, vooral voor de onderzochte biologische producten.

Voor biologische aardappels, vollegrondsgroente (zoals sperziebonen, rode kool, bos- en waspeen), kaas, melk en varkensvlees worden de meerkosten van duurzaamheidsinspanningen gemiddeld gezien niet volledig vergoed door de meerprijs.

Voor dezelfde producten met een anderszins duurzaamheidskeurmerk (Beter Voor Natuur en Boer, On the Way to PlanetProof, Beter Leven 1 ster) ligt dit anders. Voor deze producten ontvangen primaire producenten gemiddeld genomen een ten minste kostendekkende meerprijs. Wel geeft een niet-verwaarloosbaar deel van de boeren in de online survey aan dat zij geen (volledig) kostendekkende meerprijs krijgt. Een deel van de verklaring hiervoor is mogelijk de export: omdat Nederlandse producten met anderszins duurzaamheidskeurmerken in het buitenland niet worden erkend, worden deze producten vaak tegen de lagere prijs van reguliere producten geëxporteerd.

Industrie/tussenhandel en supermarkten – dat wil zeggen partijen in de keten die producten van boeren verwerken en (door)verkopten – krijgen, net als de primaire producent, soms evenmin hun meerkosten bij biologische productie vergoed en behalen een negatieve nettomarge. Dit duidt op een beperkte vraag naar deze producten. Niet voor alle onderzochte producten is dit zo. Voor kaas behalen industrie/tussenhandel en supermarkt bijvoorbeeld een positieve marge. Dit komt doordat kaas als winstmaker functioneert in de supermarkt.

Opvallend is dat biologische melkveehouders structureel negatieve nettomarges hebben, terwijl de industrie en retail bij biologische kaas wel positieve marges behalen. Dit roept de vraag op of de hogere prijs die consumenten voor biologische producten betalen voldoende terechtkomt bij de melkveehouder. De cijfers wijzen erop dat dit momenteel niet transparant genoeg gebeurt en dat de opbrengsten niet evenredig over de keten worden verdeeld.

3 Terugblik, recente ontwikkelingen en aanbevelingen

Aangezien deze aanbiedingsbrief de laatste is in een serie van vijf aanbiedingsbrieven geeft de ACM hieronder een terugblik op de aanbevelingen van de vorige Monitors. Vervolgens gaat zij in op enkele recente initiatieven van het ministerie en de aanbevelingen op basis van de huidige Monitor. De ACM constateert dat er naar de inschatting van de ACM geen zicht is op het behalen van de bestaande duurzaamheidsdoelstellingen voor de landbouw voor 2030. Om deze doelstellingen alsnog te kunnen behalen, roept de ACM het ministerie op om zich in het bijzonder en met urgentie te richten op het verregaand stimuleren van zowel de vraag naar producten met een duurzaamheidskeurmerk in Nederland als in het buitenland, zoals hierna toegelicht.

3.1 Bevorder de binnenlandse vraag naar producten met een duurzaamheidskeurmerk

3.1.1 Terugblik

De beperkte betalingsbereidheid van de consument voor producten met een duurzaamheidskeurmerk vormt een terugkerend aandachtspunt in alle Agro-Nutri Monitors.² In de monitor van 2020 werd een beperkte vraag reeds als één van de belangrijkste belemmeringen voor verdere verduurzaming geïdentificeerd.³ In de aanbiedingsbrieven bij de Monitors van 2022 en 2025⁴ adviseerde de ACM verschillende maatregelen om producten met een duurzaamheidskeurmerk goedkoper te maken ten opzichte van producten zonder keurmerk, door bijvoorbeeld subsidies voor producenten of btw-verlagingen, en gangbare producten duurder te maken, bijvoorbeeld door btw-verhogingen en door maatschappelijke en milieukosten op te nemen in de prijs (true pricing).⁵ Uit een in 2025 door de ACM en Vrije Universiteit van Amsterdam uitgevoerd onderzoek naar true pricing⁶ komt bovendien naar voren dat true pricing van gangbare producten mogelijk ertoe leidt dat consumenten vaker voor producten met een duurzaamheidskeurmerk kiezen.

Daarnaast adviseerde de ACM om naast de afzet in supermarkten ook de afzet van producten met een duurzaamheidskeurmerk in horeca en speciaalzaken te stimuleren, en dat de overheid ook via haar eigen inkoopbeleid aan de vraag bijdraagt.

In de Monitor 2021 benadrukte de ACM dat de veelheid aan en veranderingen in duurzaamheidskeurmerken langetermijninvesteringen en consumentenvraag kunnen ontmoedigen. Dit leidde tot de ACM-aanbeveling om het aantal duurzaamheidskeurmerken terug te brengen tot een beperkt aantal voor de consument duidelijk herkenbare keurmerken. Ook de introductie van een door de overheid ondersteund duurzaamheidskeurmerk kan de consument duidelijker maken wat de meerwaarde is van (in Nederland geproduceerde) producten met een duurzaamheidskeurmerk (Monitor 2022).⁷ De ACM bevestigde deze aanbeveling in de Monitor van 2025 en legde daarnaast meer nadruk op internationale herkenbaarheid en, waar mogelijk, wederzijdse erkenning van Nederlandse certificeringen en duurzaamheidsprestaties.

3.1.2 Enkele recente ontwikkelingen

De uitvoering van de aanbeveling om via aanpassing van de btw het prijsverschil te verkleinen bleek na gesprekken met het ministerie van Financiën niet haalbaar te zijn.

Intussen heeft het ministerie de aanbeveling voor het opnemen van maatschappelijke en milieukosten in de prijs in gang gezet: Wageningen University & Research (WUR) heeft in opdracht van LNV en in publiek-private samenwerkingen (PPS'en) de toepassing van TCA in de agrofoodketen onderzocht.⁸ De berekende externe kosten kunnen worden gebruikt om de true price of true price gap zichtbaar te maken en eventueel als prijsprikkels te verwerken. De methodiek wordt op nationaal en Europees niveau verder ontwikkeld en geharmoniseerd. De kennis en methodiek die hieruit zijn voortgekomen, zijn publiek beschikbaar gemaakt, zodat ook andere partijen ermee aan de slag kunnen.

Verder heeft Wageningen University & Research (WUR) in opdracht van het ministerie in februari 2026 een voorstel gedaan voor een gemeenschappelijke KPI-kernset voor melkveehouderij en akkerbouw. Het ministerie werkt met kennisinstellingen, ketenpartijen en de primaire sector aan de verdere ontwikkeling en toepassing van de ontwikkelde systematiek en verbindt deze aan bedrijfsgerichte doelsturing, vergoedingen

² Zie bijvoorbeeld <https://www.acm.nl/nl/publicaties/acm-betalingsbereidheid-consument-nu-nog-grootste-belemmering-voor-omschakeling-naar-duurzame-landbouw>

³ <https://www.acm.nl/nl/publicaties/brief-aan-minister-van-lnv-over-agro-nutri-monitor-2020-prijsvorming-duurzaam-geproduceerd-voedsel>

⁴ <https://www.acm.nl/nl/publicaties/aanbiedingsbrief-acm-aan-ministerie-lvn-over-agro-nutri-monitor-2025>

⁵ <https://www.acm.nl/nl/publicaties/aanbiedingsbrief-aan-minister-van-lnv-agro-nutri-monitor-2021>

⁶ Canoy et al., 2025, The Honest truth about true pricing

⁷ <https://www.acm.nl/nl/publicaties/acm-werk-aan-eenduidig-keurmerk-voor-duurzame-nederlandse-producten>

⁸ True Price – van Inzicht naar Actie | WUR

en verdienmodellen (prestatiegerichte beloning). Daarna wordt dit jaar (2026) nog gestart met de wetenschappelijke uitwerking van KPI-kernsets in de andere dierlijke sectoren en plantaardige sectoren.

Ook het initiatief True Value Language (TVL) kan hierbij een belangrijke rol spelen. Dit initiatief werkt aan een gezamenlijke en begrijpelijke taal om niet alleen economische waarde, maar ook bredere maatschappelijke effecten zichtbaar en bespreekbaar te maken. Hierdoor wordt het eenvoudiger om de impact van voedselproductie en -consumptie op een consistente manier te meten en te communiceren.

Binnen het LVVN-beleid is er een verschuiving van de aandacht t.a.v. keurmerken. De inzet is vooral gericht op meer duidelijkheid en kwaliteit van keurmerken, en minder op het verminderen van het aantal keurmerken. De overheid werkt hierbij aan één systeem om de duurzaamheidsprestaties van boeren te meten (effectmetingen via kritische prestatie indicatoren). Deze aanpak moet het keurmerkenlandschap eenvoudiger maken. Het ministerie subsidieert Milieu Centraal om keurmerken te beoordelen om ervoor te zorgen dat consumenten zich sterker op kwalitatief goede keurmerken richten.

Verder onderzoekt het ministerie hoe een vorm van uitgebreide ketenverantwoordelijkheid kan worden ingezet om te borgen dat ketenpartijen, zoals verwerkers, handel en supermarkten, bijdragen aan het vergroten van de markt voor duurzaam geproduceerd voedsel en aan de verdeling van de kosten van verduurzaming (Uitgebreide Ketenverantwoordelijkheid (UKV)).⁹

3.1.3 Aanbevelingen

Verklein het prijsverschil tussen gangbare producten en producten met een duurzaamheidskeurmerk

De ACM adviseert het ministerie wederom om beleidsmaatregelen te richten op het structureel verkleinen van het prijsverschil tussen gangbare producten en producten met een duurzaamheidskeurmerk. Dit kan door in te zetten op het verder benutten en borgen van de inmiddels ontwikkelde methodiek voor true pricing of eerlijke prijzen. Met deze aanpak worden de milieu- en maatschappelijke kosten van producten zichtbaar gemaakt en meegenomen in de prijs. Daardoor worden gangbare producten, waarvan deze kosten nu onvoldoende in de verkoopprijs zijn verwerkt, relatief duurder terwijl de extra opbrengsten rechtstreeks naar het herstel van de natuur vloeien. Producten met een duurzaamheidskeurmerk, die deze schade juist vermijden of beperken, stijgen nauwelijks in prijs. Dit heft het oneerlijke prijsvoordeel van de gangbare productie op en kan producten met een duurzaamheidskeurmerk aantrekkelijker en beter toegankelijk maken voor consumenten.

Hierbij is het van belang dat de financiële lasten van verduurzaming niet eenzijdig bij consumenten of producenten komen te liggen, maar evenwichtig over de keten worden verdeeld:

- Hoewel consumenten duurzaamheid waarderen, zijn zij niet altijd bereid de hogere kosten daarvan volledig via een hogere prijs te dragen, in het bijzonder wanneer een goedkoper gangbaar product beschikbaar blijft (intention-behaviour gap). Uit onderzoek onder Nederlandse consumenten blijkt dat 35% tot 45% bereid is extra te betalen voor een duurzamer voedselproduct, meestal slechts in beperkte mate. Slechts ongeveer 5% is bereid een substantieel hogere prijs te betalen; deze groep kenmerkt zich door een hoog milieubewustzijn en een lage prijsgevoeligheid. Verder verschilt de betalingsbereidheid naar sociodemografische kenmerken.
- Daarnaast laat de Agrifood Monitor 2024 zien dat 57,5% van de Nederlandse consumenten een prijsstijging acceptabel vindt, maar meestal niet meer dan 5%. Dit bevestigt dat prijs, ondanks een positieve houding ten opzichte van duurzaamheid, een belangrijke drempel blijft voor aankopen van producten met een duurzaamheidskeurmerk.

⁹ Kamerbrief "Samenhangende aanpak landbouw, natuur en stikstof", 26 juni 2023

- Boeren (primaire producenten) verdienen meer aan productie met een duurzaamheidskeurmerk als de betaalde meerprijs ook daadwerkelijk bij de boer terecht komt (meerprijs transmissie). De meerprijs transmissie kan worden verbeterd door bijvoorbeeld samenwerking tussen primaire producenten te versterken, oneerlijke handelspraktijken in de landbouw- en voedselvoorzieningsketen tegen te gaan en langetermijncontracten met kostendekkende duurzaamheidsvergoedingen te bevorderen.

Enkele andere beleidsmaatregelen die het prijsverschil tussen gangbare producten en producten met een duurzaamheidskeurmerk kunnen beïnvloeden worden hierna toegelicht:

Creëer randvoorwaarden voor versterking van de marktpositie van primaire producenten

De ACM adviseert de samenwerking tussen primaire producenten verder te stimuleren.

Door bijvoorbeeld machines, logistiek, verwerking en kennis gezamenlijk te organiseren, kunnen vooral kleinere producenten schaalvoordelen realiseren en hun kosten per eenheid verlagen. Deze kostenbesparing kan zich vertalen in een lagere verkoopprijs voor de consument met name in gevallen waarin reeds sprake is van een kostendekkende prijs.

Ook kan samenwerking leiden tot een sterkere onderhandelingspositie ten opzichte van grote afnemers. Hoewel dit de productiekosten niet direct verlaagt, kan het wel bijdragen aan een evenwichtigere verdeling van kosten, opbrengsten en marges binnen de keten en voor de primaire producent. Een evenwichtigere verdeling in de landbouwketen, waarbij bijvoorbeeld supermarkten en andere afnemers een deel van de meerkosten opvangen, kan ervoor zorgen dat boeren beter worden beloond voor hun duurzaamheidsinspanningen en eventuele prijsstijgingen voor consumenten beperkt blijven.

Daarnaast wijst de ACM op een mogelijk knelpunt in de vorm van de overschakelingsperiode waarin primaire producenten hun producten nog niet onder het biologische keurmerk mogen verkopen, maar zij zich al wel aan de vereisten van dit keurmerk moeten houden. De boer krijgt tijdens deze periode te maken met hogere kosten, maar kan zijn product nog niet tegen een hogere prijs afzetten. Het zal afhangen van de marktontwikkelingen of deze kosten later vergoed zullen worden. Gelet op het feit dat primaire producenten gemiddeld op dit moment een negatieve winstmarge behalen voor de onderzochte producten, zit hier een mogelijk knelpunt. De ACM vraagt het ministerie te onderzoeken of (de duur van) deze periode echt noodzakelijk is gezien het feit dat de primaire producent later een inhaalslag moet maken om deze kosten terug te verdienen.

Verder beveelt de ACM het ministerie aan om regels en vergunningprocedures te vereenvoudigen en duidelijke kaders te creëren voor duurzame verbreding van het verdienmodel van boeren via vergoedingen voor maatschappelijke diensten en circulaire activiteiten. Deze extra inkomstenbronnen staan los van de reguliere productprijs. Als een boer geld verdient met maatschappelijke diensten (zoals biodiversiteit of landschapsbeheer) en circulaire activiteiten (zoals het verkopen van reststromen of mestverwerking), hoeft hij de volledige kosten van zijn duurzame bedrijfsvoering niet meer uitsluitend via de voedselprijs terug te verdienen. Dit kan de prijzen van producten met een duurzaamheidskeurmerk relatief aantrekkelijker maken voor consumenten, terwijl het verdienvermogen van boeren verbetert.

De ACM vraagt daarnaast aandacht voor het borgen van de effectieve werking en handhaving van de Wet oneerlijke handelspraktijken landbouw- en voedselvoorzieningsketen in het licht van de lopende herziening van de Europese Richtlijn oneerlijke handelspraktijken in de voedselvoorzieningsketen. Het is belangrijk dat (met name kleinere) primaire producenten adequaat worden beschermd tegen oneerlijke handelspraktijken van grotere afnemers en een onevenwichtige verdeling van onderhandelingsmacht binnen de keten.

Vereenvoudig en voorkom verdere versnippering van het keurmerklandschap

Een beperkt aantal duidelijke en herkenbare keurmerken kan consumenten helpen bij het maken van duurzame keuzes. Het ministerie heeft geen beleid om het aantal private keurmerken rechtstreeks te verminderen, maar zet in op ordening en kwaliteitsselectie via de Keurmerkenwijzer, het tegengaan van

misleidende duurzaamheidsclaims en het voorkomen dat nieuwe beleidsinitiatieven onnodig tot extra keurmerken leiden.¹⁰ De ACM beveelt het volgende aan:

- Maak Nederlandse duurzaamheidsprestaties beter herkenbaar en beter vergelijkbaar. Er is nu een groot aantal verschillende keurmerken voor de Nederlandse markt. Een beperkt aantal duidelijk herkenbare keurmerken maakt het voor consumenten overzichtelijker.
- Sluit aan bij Europese ontwikkelingen rond geharmoniseerde food-ecolabeling (bijv. Eco food choice) en voorkom zoveel mogelijk een afzonderlijke Nederlandse methodiek.
- Onderzoek waarom het bij het ene keurmerk wel lukt om een kostendekkende vergoeding te krijgen en bij de andere niet, in ieder geval in de perceptie van de boer. Bij de verschillende anderszins duurzame keurmerken zijn er afspraken over een vergoeding van de meerkosten, maar de feitelijke vergoeding is niet altijd inzichtelijk voor de boer. Deze inzichten kunnen worden gebruikt om een goed werkbaar systeem van keurmerken te ontwikkelen.

3.2 Stimuleer de afzet en winstgevendheid van de export van producten met een Nederlands duurzaamheidskeurmerk

3.2.1 Terugblik

De ACM wees in de aanbiedingsbrief bij de Monitor 2020 erop dat de verduurzaming van de Nederlandse landbouw, gezien de grote exportgerichtheid, niet alleen kan worden gefinancierd door Nederlandse consumenten. Ook buitenlandse afnemers blijken niet vanzelfsprekend bereid een meerprijs te betalen voor producten met een Nederlands duurzaamheidskeurmerk. In de aanbiedingsbrief van 2021 noemde de ACM daarom harmonisatie van keurmerken, internationale promotie en pan-Europese keurmerken als mogelijke oplossingen. In 2022 adviseerde zij Nederlandse gecertificeerde duurzaamheidskeurmerken internationaal te benchmarken. Het benchmarkingonderzoek liet zien dat benchmarking vooral economische waarde heeft door betere markttoegang, wederzijdse erkenning van certificeringen en het voorkomen van dubbele certificeringskosten, en minder door het realiseren van een hogere meerprijs. Het samenbrengen van gelijkwaardige certificeringen onder één overkoepelend label (meta-labeling) bleek een potentieel succesvolle vorm van benchmarking.

Tegelijkertijd onderstreepte de ACM in de aanbiedingsbrief bij de Monitor van 2025 dat (internationale) vergelijking ook kan plaatsvinden op basis van daadwerkelijk gerealiseerde duurzaamheidsprestaties (effectmeting). Effectmeting maakt het mogelijk de impact van aantoonbare duurzaamheidsinspanningen gestandaardiseerd te berekenen en te vergelijken. Dit kan worden gecombineerd met doelsturing, waarbij de overheid doelen vaststelt (zoals minder CO₂-uitstoot) en bedrijven zelf bepalen hoe zij die bereiken. Het landelijke systeem van Kritieke of Kritische Prestatie indicatoren (KPIs)¹¹ werd daarbij genoemd als mogelijke gemeenschappelijke methode voor effectmeting, mede omdat in diverse sectoren al ervaring is opgedaan met doelsturing op basis van KPI's.¹²

3.2.2 Enkele recente ontwikkelingen

Een Europese aanpak is belangrijk om een gelijk speelveld te creëren voor duurzaamheidsclaims en duurzaamheidskeurmerken. De EmpCo-richtlijn (Empowering Consumers for the Green Transition) moet ervoor zorgen dat duurzaamheidslabels en -claims binnen de EU beter vergelijkbaar worden. Hiermee wordt greenwashing tegengegaan en krijgen bedrijven die hun duurzaamheidsclaims onafhankelijk laten controleren meer mogelijkheden om zich te onderscheiden. Nederlandse bedrijven kunnen hiervan profiteren, omdat zij vaak al werken met certificering en onafhankelijke toetsing, wat hun concurrentiepositie en exportkansen versterkt. De Nederlandse implementatiewet is inmiddels door beide Kamers aangenomen en is op 27 september 2026 in werking getreden.

¹⁰ [Evaluatie Duurzaam Voedselbeleid | Rijksoverheid.nl](#)

¹¹ Meetbare indicatoren die de bijdrage van landbouwbedrijven aan duurzaamheidsdoelen objectief in kaart brengen. Ze vormen een belangrijk instrument om boeren te stimuleren en te belonen voor hun inspanningen op gebied van duurzaamheid, zoals het verminderen van broeikasgasuitstoot, ammoniakemissies, verbeteren van bodemkwaliteit, waterkwaliteit, biodiversiteit en dierenwelzijn.

¹² <https://www.acm.nl/nl/publicaties/marktrapport-effecten-van-samenwerking-de-voedselketen>

Sinds 1 januari 2022 is biologische productie in de Europese Unie gebonden aan uniforme regels, vastgelegd in Verordening (EU) 2018/848. Alleen producten die aan deze eisen voldoen en zijn gecertificeerd door bevoegde controleorganisaties, mogen het Europese biologische logo voeren. Dit geldt ook voor geïmporteerde biologische producten. Naast het EU-logo kunnen nationale en private keurmerken worden gebruikt, mits aan de Europese biologische voorschriften wordt voldaan. Lidstaten beschikken voornamelijk over beleidsruimte bij de uitvoering, certificering en handhaving van deze regels.

3.2.3 Aanbevelingen

Versterk de transparantie, vergelijkbaarheid en uniformiteit van duurzaamheidsbeoordelingen

De ACM onderschrijft de verdere ontwikkeling en implementatie van de KPI-systematiek voor het versterken van de transparantie, vergelijkbaarheid en uniformiteit in de berekening van duurzaamheidsbeoordelingen. De ACM adviseert een aanpak die is gebaseerd op samenhang, toepasbaarheid in de praktijk en optimaal hergebruik van bestaande methoden en databronnen. De ACM beveelt het ministerie daarom aan om de Nederlandse KPI-systematiek te verbinden met bestaande databronnen (Data-ecosysteem Agro)¹³ en Europese duurzaamheidsindicatoren (bijvoorbeeld het Agri Sustainability Compass).¹⁴ De verbinding kan bovendien leiden tot het beperken van dubbele registraties, extra administratieve lasten en certificeringskosten en daarmee tot een verlaging van de productiekosten voor de primaire producent.¹⁵

In het gekoppelde systeem kunnen de KPI's als meetlaag worden gehanteerd die duurzaamheidsdoelen vertalen naar concrete en meetbare prestaties van agrarische bedrijven op bedrijfsniveau. Deze KPI's kunnen worden ingezet voor doelsturing, effectmeting en, waar passend, voor het belonen van duurzame prestaties. Het Data Ecosysteem Agro (DESA) kan als datalaag voor het verzamelen en ontsluiten van betrouwbare, gestandaardiseerde bedrijfsgegevens worden ingezet. Vervolgens kan in kaart worden gebracht hoe de Nederlandse KPI's aansluiten op Europese indicatoren, waaronder de Agri Sustainability Compass.

Versterk internationale winstgevendheid van producten met een duurzaamheidskeurmerk door gerichte promotie in Noordwest-Europa

Het benchmarkingonderzoek liet zien dat het samenbrengen van gelijkwaardige certificeringen onder één overkoepelend label (meta-labeling) een potentieel succesvolle vorm van benchmarking is. Daarom adviseert de ACM vergelijkbare Nederlandse keurmerken samen te brengen onder één overkoepelend keurmerk voor de export. Een inspiratiebron hiervoor zou de reclamefiguur Frau Antje kunnen zijn, waarbij in dit geval de focus zou liggen op gecertificeerde duurzaamheidsprestaties. Dit is vooral relevant voor premiummarkten in Noordwest-Europa, waar de vraag naar producten met een duurzaamheidskeurmerk en hoogwaardige voedingsproducten groot is, evenals de bereidheid om hiervoor een meerprijs te betalen, en waar dit past binnen bredere internationale voedselzekerheidsdoelstellingen (en waarbij exportgroei niet een doel op zichzelf is). Nederlandse producenten- en brancheorganisaties kunnen daarnaast actief worden ondersteund bij het vormen van consortia voor de aanvraag van bestaande Europese promotiegelden voor producten met een duurzaamheidskeurmerk. Het is van belang om vervolgens te evalueren in hoeverre deze inzet bijdraagt aan een grotere buitenlandse afzet van producten met een duurzaamheidskeurmerk en aan een betere vergoeding voor primaire producenten.

¹³ Het Data Ecosysteem Agro (DESA) is een landelijk initiatief dat in 2026 door het ministerie van LNV en de agrarische sector wordt uitgewerkt. Het betreft een veilige digitale dataruimte (data space) waarin boeren, ketenpartijen en de overheid op een gestandaardiseerde manier betrouwbare landbouwdata kunnen delen en beheren.

¹⁴ Op Europees niveau heeft de Europese Commissie in mei 2024 het Agri Sustainability Compass gelanceerd. Dit brengt twintig economische, sociale en ecologische indicatoren op Europees en sectorniveau samen en de gegevens worden regelmatig bijgewerkt.

¹⁵ In het gekoppelde systeem kunnen de KPI's als meetlaag worden gehanteerd die duurzaamheidsdoelen vertalen naar concrete en meetbare prestaties van agrarische bedrijven op bedrijfsniveau. Deze KPI's kunnen worden ingezet voor doelsturing, effectmeting en, waar passend, voor het belonen van duurzame prestaties. Het Data Ecosysteem Agro (DESA) kan als datalaag voor het verzamelen en ontsluiten van betrouwbare, gestandaardiseerde bedrijfsgegevens worden ingezet. Vervolgens kan in kaart worden gebracht hoe de Nederlandse KPI's aansluiten op Europese indicatoren, waaronder de Agri Sustainability Compass.

4 Ter afsluiting

De ACM herhaalt het belang van een voorspelbaar langetermijnkader met duidelijke doelen en meetbare indicatoren, zodat ondernemers meer investeringszekerheid krijgen en duurzaamheidsresultaten beter inzichtelijk worden. De ACM (evenals de SER¹⁶) ondersteunen de gefaseerde beleidsverschuiving van het ministerie van middelsturing naar bedrijfsgerichte doelsturing.¹⁷ De ACM benadrukt dat voor effectieve doelsturing duidelijke en voorspelbare langetermijndoelen van de overheid en betrouwbare, consistente metingen van duurzaamheidsprestaties essentieel zijn.

Ik vertrouw erop u met deze brief een goed beeld te hebben gegeven van de belangrijkste resultaten van de Monitors. Met de aanbevelingen wil de ACM bijdragen aan het behalen van de doelstelling van het ministerie dat de Nederlandse landbouw in 2030 duurzamer en toekomstbestendiger is. De ACM onderstreept dat dit doel niet zal worden bereikt als er geen aanvullende maatregelen worden genomen om de vraag naar producten met een duurzaamheidskeurmerk in zowel Nederland als in het buitenland te vergroten.

Hoogachtend,

Autoriteit Consument en Markt,
namens deze:

T.M. Snoep
bestuursvoorzitter

¹⁶ Samenwerken aan een duurzaam en toekomstbestendig agrosysteem

¹⁷ De overheid stelt bedrijfsspecifieke doelen/normen voor andere stikstof, klimaat en waterkwaliteit; de ondernemer kiest zelf maatregelen en de overheid monitort het behaalde resultaat (bijvoorbeeld 45 procent ammoniakreductie in 2035).